

آموزش و پرورش و مدیریت
پیش دبستانی و دبستانی در ایران
و تحولات آن

تألیف :

احمد صافی

ایران
شرکت انتشارات

صافی، احمد، ۱۳۱۶ -
آموزش و پرورش و مدیریت پیش دبستانی و دبستانی در ایران و تحولات آن. مؤلف: احمد صافی. -
تهران: ارسباران، ۱۳۹۱.
(ده)، ۱۹۰ صفحه. جدول، نمودار

ISBN : 978-964-6389-84-7

فهرست: مبانی براساس اطلاعات فیبا.
موضوع: آموزش نایل از مدرسه - مدیریت
موضوع: آموزش قبل از مدرسه - ایران
موضوع: مدرسه ها - ایران - مدیریت و سازماندهی
موضوع: آموزش ابتدایی ایران - آموزش و پرورش - ایران
رده بندی کتگر: ۳۹۱ / ۲۳۱۸ ص ۲ / ۱۱۴۰ L3
رده بندی دیویی: ۳۷۲ / ۲۱
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۴۴۰۶۶

کلیه حقوق قانونی و شرعی برای ناشر محفوظ است. تکثیر تماماً یا قسمتی از این اثر به صورت حرفه‌جینی و چاپ مجدد، چاپ افست، پلی کپی، فتوکپی و انواع دیگر چاپ ممنوع است. نقل مطالب به صورت معمول در مقاله‌های تحقیقاتی با ذکر نام کامل ناشر و کتاب آزاد است. متخلفان به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

پست الکترونیکی
panahir91@yahoo.com

ارساباران
ناشر ارسباران

آدرس اینترنتی
www.arasbaranpub.com

آموزش و پرورش و مدیریت پیش دبستانی و دبستانی در ایران و تحولات آن

مؤلف: احمد صافی

ناشر: ارسباران

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۱

تعداد صفحات: ۲۰۰ صفحه

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۸۰۰۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: طیف‌نگار

ISBN: 978-964-6389-84-7

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۶۳۸۹ - ۸۴ - ۷

مرکز پخش: تهران - خیابان زرتشت غربی، بین خیابان پنجم و ششم، پلاک ۶۳

تلفنکس: ۸۸۹۶۲۷۰۷

تلفن: ۸۸۹۷۳۳۵۸ - ۹

فهرست

پیشگفتار..... هفت

بخش اول: نظام آموزش و پرورش ایران

فصل اول: کلیاتی درباره نظام آموزش و پرورش ایران و جایگاه آموزش و

پرورش پیش دبستانی و دبستانی در آن ۳

تعریف نظام آموزش و پرورش ۳

اهمیت نظام آموزش و پرورش ۳

نظام آموزش و پرورش ایران: سابقه تاریخی (به اختصار) ۵

ساختار آموزش و پرورش و تحولات آن ۶

ساختار اداری آموزش و پرورش از تصویب قانون اداری وزارت معارف از ۱۲۸۶ تا ۱۳۹۱ ۶

تشکیلات مرکزی وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۵۸ ۱۰

تشکیلات مرکزی وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۸۰ ۱۰

تشکیلات مرکزی وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۸۸ و تحولات آن تا سال ۱۳۹۱ ۱۴

جایگاه تشکیلات آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی در تشکیلات ۱۵

فصل دوم: ساختار آموزش و پرورش ایران از ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ ۱۷

ساختار آموزش و پرورش ایران و تغییرات آن ۱۹

۱. ساختار آموزش و پرورش از ۱۳۹۰ تا ۱۳۴۵ ۱۹

۲. ساختار آموزش و پرورش از ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۰ ۲۵

۳. ساختار نظام آموزش و پرورش ایران از سال تحصیلی ۱۳۷۰-۱۳۷۱ تا ۱۳۹۰ ۲۵

ساختار نظام تربیت رسمی و عمومی در سند تحول نظام آموزش و پرورش مصوب ۱۳۹۰ شمسی ۲۷

تربیت در خانه و توسط خانواده ۲۹

۴۰		۱۳۹۱-۹۲		۳۰
۴۲				۳۳

بخش دوم: آموزش و پرورش و مدیریت دوره‌های پیش دبستانی و دبستانی و تحولات آینده

فصل سوم: آموزش و پرورش و مدیریت دوره پیش دبستانی ۳۷

۳۸		تعریف آموزش و پرورش دوره پیش دبستانی
۳۹		اهداف کلی و اصول حاکم بر دوره پیش دبستانی
۴۰		اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش پیش دبستانی
۴۲		ویژگی‌های کودکان دوره پیش دبستانی
۴۲		الف: ویژگی‌های بدنی
۴۲		ب: اهم ویژگی‌های شناختی - عاطفی
۴۳		آموزش و پرورش دوره پیش دبستانی در ایران (سیر تاریخی و تکوینی)
۴۴		دوره آمادگی
۴۴		آمادگی یک ماهه و دوماهه
۴۵		مهدهای کودک
۴۶		وضعیت کنونی آموزش و پرورش پیش دبستانی ایران (کودستان، آمادگی)
۴۷		جایگاه دوره پیش دبستانی در سندهای تحول بنیادی آموزش و پرورش و برنامه درس ملی
۴۸		ملاحظات کلی

فصل چهارم: آموزش و پرورش و مدیریت دوره ابتدایی در ایران و تحولات آن .. ۴۹

۴۹		۱. تعریف آموزش و پرورش ابتدایی
۵۰		۲. اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش کودکان در دوره ابتدایی
۵۱		۳. سیر تاریخی و تکوینی دوره ابتدایی به اختصار
۵۶		۴. اهداف دوره ابتدایی
۵۶		۵. اصول آموزش و پرورش دوره ابتدایی
۵۷		۶. برنامه‌های درسی دوره ابتدایی و تحول آن به اختصار (از ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۰)
۶۴		۷. تربیت و تأمین کارکنان دوره ابتدایی

۸. کتاب‌های درسی و مجلات رشد دوره ابتدایی	۶۴
۹. ارزشیابی دوره ابتدایی و فرایند ارزشیابی توصیفی	۶۵
۱۰. تعطیلی پنجشنبه‌ها	۶۶
مجتمع‌های آموزشی روستایی و شهری	۶۷
۱۱. وضعیت کفی آموزش و پرورش ابتدایی	۶۷
۱۲. جایگاه دوره ابتدایی در سندهای تحول بنیادین آموزش و پرورش مصوب ۱۳۹۰	۶۹
۱۳. نحوه استقرار نظام جدید آموزشی دوره ابتدایی	۷۶
۱۴. اهداف و برنامه‌های درسی مصوب پایه ششم ابتدایی	۷۷
اهداف برنامه‌های درسی پایه ششم	۷۸
جدول مواد و ساعات درسی پایه ششم	۷۹
۱۵. استلزامات اجرای طرح سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در دوره ابتدایی	۸۰

فصل پنجم: مدیریت و مقررات آموزش و پرورش پیش‌دبستانی و دبستانی ۸۳

اهمیت مدیریت و مدیریت مراکز پیش‌دبستانی و دبستانی	۸۳
مفهوم و تعریف‌های مدیریت و مدیریت آموزشی	۸۵
اهداف مدیریت آموزشی	۸۵
ویژگی‌های لازم برای مدیران آموزشی به‌ویژه مدیران مراکز پیش‌دبستانی و دبستانی	۸۶
ارکان مدرسه	۸۸
وظایف عمده مدیران مدارس پیش‌دبستانی و دبستانی	۸۹
قوانین و مقررات مهم مدارس ابتدایی و مراکز پیش‌دبستانی	۹۰
اساسنامه‌ها	۹۱
آیین‌نامه‌ها	۹۱
جایگاه مدیریت و سازماندهی مراکز پیش‌دبستانی و دبستانی در سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش	۹۱
پیوست‌ها	۹۳
اساسنامه دوره پیش‌دبستانی	۹۴
اصول و چارچوب برنامه و فعالیت‌های آموزش و پرورش دوره پیش‌دبستانی	۹۷
رویکرد برنامه و فعالیت‌های دوره پیش‌دبستانی	۹۸
اصول حاکم بر فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش‌دبستانی	۹۸

۹۸	اهداف برنامه و فعالیت های دوره پیش دبستانی.....
۹۹	ویژگی های عمومی مربیان پیش دبستانی.....
۱۰۰	راهنمای تفصیلی برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورش دوره پیش دبستانی.....
۱۰۱	تبیین رویکرد دوره پیش دبستانی.....
۱۰۳	هدف های تفصیلی دوره پیش دبستانی.....
۱۱۲	فعالیت های دوره پیش دبستانی و روش اجرای آنها.....
۱۱۵	دستورالعمل اجرایی دوره پیش دبستانی، ۱۳۹۰-۹۱.....
۱۴۳	آیین نامه اجرایی مدارس.....
۱۸۱	شرح وظایف مدیر مدرسه ابتدایی.....
۱۸۶	شرح وظایف معلم دبستان.....
۱۸۷	منابع.....

پیشگفتار

نظام آموزش و پرورش یکی از مهمترین و مؤثرترین نظام‌های اجتماعی است که موضوع آن، انسان و تربیت و رشد شخصیت اوست. در این نظام دوره‌های پیش‌دبستانی و دبستانی از دوره‌های اساس و ارکان هر نظام آموزشی است که کودکان ۴-۵ ساله و ۶-۱۰ ساله یا ۱۱ ساله در آن تحت تعلیم و تربیت قرار می‌گیرند. برخورداری از نعمت آموزش و پرورش عمومی از حقوق مسلم کودکان است که امروزه همه کشورهای پیشرفته و در حال پیشرفت با وضع قوانین و مقررات لازم به حقوق آنان پاسخ می‌دهند. در ایران نیز در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قوانین آموزشی، و طرح‌های مختلف آموزش و پرورش و برنامه‌های توسعه پنج ساله کشور به آموزش و پرورش این دو دوره اهمیت داده شده و موجب شده است که طبق آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰، ۴۷۵۳۹۵ کودک در دوره پیش‌دبستانی و ۵۷۰۱۵۲۱ دانش‌آموز از دوره پنج ساله ابتدایی بهره‌مند گردند.

نیاز کودکان ۴-۵ ساله به تربیت همه‌جانبه، به‌ویژه مناطق دوزبانه و محروم و نیاز صددرصد کودکان گروه سنی ۶-۱۱ ساله به مرحله اول آموزش و پرورش عمومی از یک سو و کیفیت بخشی به تعلیم و تربیت این دو دوره ایجاب می‌کند که دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت ایران و خانواده‌ها با سیر تاریخی و تکوینی این دو دوره و مطالعات مربوط

به وضع موجود و تحولات آینده به ویژه سند تحول نظام تعلیم و تربیت عمومی مصوب ۱۳۹۰ شمسی آشنا گردند.

نظر به اهمیت و ضرورت این آگاهی، نگارنده مفتخر است که کتاب آموزش و پرورش و مدیریت دوره پیش دبستانی و دبستانی در ایران و تحولات آن را در ۲ بخش و ۵ فصل به شرح زیر تقدیم خوانندگان محترم کند.

بخش اول: نظام آموزش و پرورش ایران و تحولات ساختاری شامل:

فصل اول: کلیاتی درباره نظام آموزش و پرورش ایران و جایگاه آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی در آن.

فصل دوم: ساختار آموزش و پرورش ایران از ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۱

بخش دوم: آموزش و پرورش و مدیریت دوره های پیش دبستانی و دبستانی و تحولات آینده

فصل سوم: آموزش و پرورش دوره پیش دبستانی

فصل چهارم: آموزش و پرورش و مدیریت دوره ابتدایی در ایران و تحولات آن

فصل پنجم: مدیریت و مقررات آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی

امید است این کتاب مورد مطالعه و استفاده خانواده ها، برنامه ریزان دوره های پیش دبستانی و دبستانی و کارکنان اداری و آموزشی و دست اندکاران تعلیم و تربیت و دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و دانشکده های علوم تربیتی و روان شناسی کشور قرار گرفته و از آرایه رهنمودها و نظرهای سازنده و اصلاحی خود دریغ نفرمایند.

ما بدان مقصد عالی نتوانیم رسید هم مگر پیش نهاد لطف شما گامی چند

پیام کودکان پیش دبستانی و دانش آموزان دبستانی ایران

پدران، مادران، معلمان، معاونان، مدیران، مربیان، کارشناسان، برنامه ریزان، کتاب نویس، فیلم سازان ما را می شناسید؟

۶ ساله بودم که مادرم برای خرید کفش مرا به بازار برد، به او گفتم، مادرم از این کفافی برایم کفش بخر. مادرم گفت، نه فرزندم این جا کفافی بزرگسالان است تو را باید به کفافی خردسالان برم، زیرا تو ۶ ساله ای. گشت و گشت، سرانجام مرا به کفافی خردسالان برد و کفش ها را بررسی کرد و کفش مناسب پاهای من خرید! آنگاه به کیف فروشی رفت و کیف ها را بررسی کرد و کیف مناسب دست و توان من خرید! آنگاه به لباس فروشی برد و لباس ها را بررسی کرد و لباس مناسب تن من خرید! مادرم همواره به من می گفت تو ۶ ساله ای!

آنگاه که به خانه آمدم، مادر آن گونه سخن گفت گویا ۸ ساله ام، ۱۰ ساله ام! آخر مادرم پای مرا می دید چون محسوس بود. قد و دست مرا می دید چون ملموس بود. اما مادرم ذهن و توانایی ذهنی مرا احساس و ادراک نمی کرد. مادرم، باور کن من ۶ ساله ام.

مادرم تو زمینه ساز جسم منی، تو پایه گذار عواطف منی، تو بنیان گذار شخصیت منی، تو همدم منی، جسم و جان منی، مادرم دوست دارم و تکریمت می کنم.

شهریور ماه شد. اسم مرا در مدرسه نوشتند. روز اول مهر شد. جدا شدن من از مادرم بسیار مشکل بود. در حالی که دستم را از دست هایش کشیدم به صف بچه های مدرسه پیوستم و ترکش کردم. زنگ مدرسه زده شد. بچه ها صف در صف ایستادند و خانمی که او را مدیر مدرسه می گفتند با بلندگو شروع به سخن گفتن کرد و گونه ای سخن گفت و مقررات و برنامه های مدرسه را مطرح کرد که گویا ۸ ساله ایم، ۱۰ ساله ایم. مدیر خوب مدرسه ام من ۶ ساله ام. تازه به مدرسه آمدم، مرا می شناسی! زنگ کلاس را زدند و اولین بار در کلاس اول دبستان نشستیم. معلمی به کلاس ما آمد، خوش اخلاق، خوش برخورد، خوش کلام، گرم و صمیمی.

در اولین روز مدرسه از آداب سخن گفتن و حرف زدن، از آداب نشستن، به کلاس آمدن، دستشویی رفتن و... گفت. در اولین ساعت مدرسه آن گونه رفتار کرد که از او و مدرسه خوشمان آمد. دوست داشتم از معلم کلاس اولم ببرسم، ای معلم خوبم شعر کودکانی می خوانی. باور کن قبل از آمدن به دبستان ده ها شعر یاد گرفته ام، قصه کودکانی می دانی، باور کن قبل از آمدن به مدرسه ده ها قصه یاد گرفته ام. نقاشی کودکانی می دانی، باور کن قبل از آمدن به دبستان ده ها نقاشی کشیده ام!

بس زبان کودکی باید گشاد

چون که با کودک سر و کارت افتاد

زبان من زبان شعر است و قصه است و نقاشی، ای معلم خوب دبستانیم با این زبان با ما حرف بزن! و یاد بده! دوست داشتم از زبان روان شناسان خودم را به معلم و همه معلمان دوره ابتدایی معرفی کنم. ما کودکانی به غل و غشیم. باصفا و با طراوتیم، پر جنب و جوش و خروشییم، گرم و بامحبتیم، مشتاق و

دلباخته گردشیم، دارای استعدادهای متعددی، خلاقیم، بالنده‌ایم و دوستدار دانش و یاد گرفتیم و مشتاق و دلباخته گردشیم. ما آماده برای پیشرفتیم و مستعد برای آموختنیم، ما اهل سؤال و پرسشیم. ما جدا شده از محیط گرم خانه و خانواده‌ایم، ما آماده برای سازگاری با محیط تازه مدرسه‌ایم.

ما دوستدار نقاشی و قصه و اشعار کودکانه‌ایم، ما کنجکاو و علاقمند به شناخت طبیعتیم ...

ما مخترعان، مکتشفان، شاعران، هنرمندان، فیلسوفان، نویسندگان، افسران، صنعتگران، کشاورزان، معلمان، استادان، مدیران، محققان، پدران، مادران، و رهبران آینده‌ایم. جرعه‌ها را از کودکی، از دوره پیش‌دبستانی و دبستانی بزنید و به تعلیم و تربیت ما در این دوره‌ها اهمیت دهید.

می‌گویند (به‌پژوه، ۱۳۸۲، ۱۱):

- ماه مهر، ماه عاطفه‌ها و محبت‌هاست
- ماه مهر، ماه غلبه نور بر تاریکی است
- ماه مهر، ماه سلطه علم بر جهل است
- ماه مهر، ماه شکوفاسازی و تحول درونی است
- ماه مهر، ماه کاشتن مهر و غروگردن مهربانی است
- ماه مهر، ماه عشق، دانش، آموزش، کوشش، خرد و اندیشه است
- ماه مهر، ماه باورها، ارزش‌ها و آموزش‌هاست

پیام ما به شما این است که دوستی داریم ویرا تا هماهنگی خانه و مدرسه و بهره‌گیری از اصول تعلیم و تربیت می‌توانید به ما توانایی دهید که یاد بگیریم:

- چگونه یاد گرفتن را
- چگونه دوست داشتن را
- چگونه مطالعه کردن را
- چگونه خادم مردم بودن را
- چگونه شاد بودن و شاد زیستن را
- چگونه متعادل و آرام بودن را
- چگونه خوب دیدن و خوب شنیدن و خوب سخن گفتن را
- چگونه ورزش کردن و سالم بودن را
- چگونه عبادت کردن و با خداوند نیایش کردن را
- چگونه زیستن و خوشبخت گشتن را

ما میلیون‌ها دانش‌آموز کشور عزیز ایران، نزدیک به ۵,۷۰۰,۰۰۰ میلیون دانش‌آموز دبستانی و ۴۸۰,۰۰۰ کودک پیش‌دبستانی، در آغاز سال تحصیلی از جای جای ایران از جمله سرزمین طلای سپید ایران، دشت گنبد و گرگان و سرزمین طلای سیاه ایران، خوزستان و خورشید شرق ایران، خراسان فریاد برمی‌آوریم: زنده باد پدران و مادران ما.

موفق باد مدیران و معلمان و مربیان و مشاوران ما.